

Szabadságszeretet és nemzeti érzés

„Mi a haza, mint a legszentebb kapcsolatokkal egybefoglalt emberek társasága!” Kölesey.

Gondoktól terhes felhőzetben és villámokkal szaggyatott borulatban jött el hozzánk újra a nagy március idusának évforduló ünnepe, hogy letűnt idők ködfátyolából feltámassza a dicsőséges multat, felvonultassa a kálváriás históriát és a hálás emlékezet nagy szent áhítatában megelevenítse a magyar szabadság legendás újjászületésének emlékünnepeit.

Az emlékezet, a számonkérés és az erőgyűjtésnek ebben az ünnepélyes ihletében újból és újból a történelem mérlegére tesszük 1848 március 15-ét, hogy most már 88 esztendő távolságából értékeljük a magyar szabadság születésnapját.

Háromszáz esztendőnél tovább járta verejtékezve, vérezve nemzetünk azt az utat, amely egy csodálatos tavaszon beteljesedésbe ért. E hosszú századok alatt nemcsak szabadságát, nemcsak hatalmi állását veszítette el, hanem elvesztette a haladás, a fejlődés iránti érdeklődését is. Elvesztette a másfélszázados török hódoltság miatt is, de éppen annyira a saját hibájából is. Mert amíg nyugaton már fellendült az ipari és kereskedelmi élet, amely azután magával sodorta a szellemi élet fellendülését is, addig nálunk a rendiség béklyóiban vergődött a nemzet, kizárva tagjainak tulnyomó többségét, a jobbágyság millióit nemcsak a politikai élet kereteiből, hanem a művelődés és haladás határai közül is. Fölöttünk nem változott meg az idők járása a török alól való felszabadulás után sem, nem vettük észre azt, hogy nyugaton már nagy szellemi és szociális áramlatok gyurják, alakítják jobbra, nemesebbé a népeket, társadalmakat.

Bessenyeitől kezdve a magyar írók egész sorának kellett jönnie, hogy feltépjék az alvó nemzet szeméről az álmat s Széchenyi szigorú, de nemes törekvésű értelmeinek kellett elhangzaniuk, hogy végre magára találjon a magyarság s elfoglalja újra méltó helyét az európai népek koncertjében. Az utat, amelyen járnia kellett, Széchenyi mutatta meg a nemzetnek, ám a 48-as idők nemzedékének lett örök érdeme, hogy felismerte és betöltötte a 48-as idők nagy feladatát! Vezér és lelkes nép kellett e nagy feladat betöltéséhez, csak így együtt, egymást megértve és támogatva véghezvették azt a nagy — történelmünkben a honfoglalás és államalapításon kívül talán legnagyobb — feladatot, hogy az elavult síneken dőcögő nemzetet új, a korszellem által megkívánt sínekre váltsák át s megalkossák az új Magyarországot! Így együtt: a vezér és az egész magáraeszmélt magyarság tudta csak véghezvinni e nagy feladat megtestesítését. Külön-külön ... pusztába kiáltott szó maradt volna Széchenyi irányító, utatmutató lelkes agitálása is, mint ahogy céltalan bolyongás lett volna a nemzet megindulása is, hivatott vezér irányítása nélkül. Az ut

adva volt, az átváltást azután Kossuth és a nagy márciusi nemzedék végezte el. Hogy nem történt minden zökkenés nélkül, az nem egészen rajtuk mulott...

Mit tanulhatunk tőlük, melyik az az út, amelyet követnünk kell, ha méltók akarunk lenni hozzájuk s meg akarjuk valósítani azt a nagy történelmi feladatot, amelyet elének, a mai nemzedék elé állított az idők nagy Kormányzója?

Az a nagy nemzedék félre tudta tenni egyéni bajait, gondjait, megoldatlan problémáit akkor, amikor a haza érdeke fontosabb volt azoknál. De mást is tett. Megértette az idők követelte kívánalmakat s azt cselekedte, amit az adott körülmények között éppen tennie kellett! Ebben állott nagy érdeme, amely örök időkre halhatatlanná teszi emlékét ama nagy márciusi nemzedéknek.

Az első feladat tehát az, hogy értsük meg mi is korunk szavát s nézzük, keressük és ismerjük fel azon követelményeket, amelyeket mai helyzetünk elének tár és megkövetel, ha élni és feltámadni akarunk. És itt hallgassuk meg a nagy alkotó miniszternek, **Klebensberg Kunó** grófnak szavait:

„Meg vagyok róla győződve — írja —, hogy a magyarságnak is sok tekintetben át kell alakulnia, ha teljesen megváltozott viszonyok között, Európának ezen az exponált pontján, redukált területen, megfogyott népességgel, elszegényedve mégis meg akarunk állni, sőt a pusztá létfenntartáson túlmenve, területi épségünket is helyre akarjuk állítani.

Ezért a neonacionalizmus főfeladata egy új magyar eszménynek, egy új magyar embertípusnak a kimunkálása: aki keveset beszél és szónokol, de annál többet dolgozik és alkot. Aki olyan nyomatékosan tud akarni, mint ahogy az újfajta acélfurók könnyűszerrel áthatnak a legerősebb páncélfalon. Aki nem meríti ki erejét vitákban, perpatvarokban, feleselésben, hanem aki minden energiáját öntudatosan a kitűzött célokra koncentrálni tudja. Ha a magyar iskola, a magyar templom és a nemzetnevelés többi tényezői nem tudják az aktív magyar embernek ezt a típusát megteremtteni, akkor veszve vagyunk.“

De a nagy miniszter tovább megy a megállapításaiban s vegyelemez a magyar társadalmat is, amikor megállapítja, hogy abban négy baloldali és három jobboldali típus különböztethető meg. Ezek: 1. a passzív típus (a Pató Pál-típus), amely nem törődik semmivel; 2. a negatív ember (a mindent tagadó és állandóan ellenzéki), ennek sohasem jó semmi, ami van; 3. a szónokló hazafias, „hordó-hazafiaság“, de amely szónoklatokba fullad s tovább nem terjed a pusztá frázisnál; 4. a destruktív, aki előtt minden rossz, ami régi és minden jó, ami új. Ezekkel szemben állnak a pozitív típusok: 1. az aktív ember; 2. a pozitív ember s 3. a produktív ember. **Körniss Gyula** megállapítja, hogy az új magyar nacionalizmusnak alapköve csakis a magyar munka termékenysége és teremtő ereje lehet. „A munka az igazi élő magyar hazafiság“.

Tovább menve Gömbös Gyula miniszterelnök is új ember-típus nevelését, kialakítását sürgeti.

„Sokszor hangoztattam már — mondotta a miniszterelnök egy, a cserkészekhez intézett beszédében —, hogy új embertípusra van nemzetünknek szüksége és ha a cserkészmozgalom nevelési irányát nézem, azt mondom: érzésem szerint a ti nevelő munkátok eredménye lesz az új embertípus, az önzetlen, a munkabíró és a munkára kész magyar ember típusa. Az az új világ, amelyben ma élünk, új embert kíván: szorgalmas, dolgozó, a közért áldozni tudó, önzetlen magyart. Olyan magyart, aki akkor, amikor nemzetéről van szó, bármilyen legyen is társadalmi rangja, ha kell, azonnal beáll közembernek.

Az önálló független magyarság a Kárpátok medencéjében olyan embertípust követel, amely hallgatagon állandó apostoli munkát végez a magyarság jelleme és jövője érdekében. Csak olyan ember viszi előre az ország sorsát, aki kemény magyar, mint amilyenek az ősök voltak, aki szorgalmas, mint a magyar szántó-vető és lelkes, mint mindannyian azok a nagy magyarok, akik a magyar ügyért harcoltak.“

Mit tehet e téren az iskola? Az új magyar típus kialakításának oroszlánrészét neki kell elvégeznie! Az iskola egész tanításának ettől a nemzeti szellemtől kell áthatva lennie. Még csak nem is nehéz dolog a nemzeti szellemnek minden tantárgy körébe való bevitele és azzal való átítatása, csak szív kell hozzá, érző, fájó és a hazáért dobogó magyar szív. A márciusi ifjak lelkesedése és honszeretem. „Szép csillag a honszeretet, gyönyörűségesen ragyog“ — mondja Petőfi s költőink — a régiak és újak egyaránt —, az izzó hazaszeretet érzelmétől vannak áthatva. „Hazádnak rendületlenül, légy hive óh magyar“ — éneklí Vörösmarty. „Hallottad a szót: rendületlenül?“ — kérdi Arany. Ezek az érzelmek minden órán jelen legyenek az iskolában.

Ez a nemzeti szellem van hivatva arra, hogy a magyarságot összelüzze s a nemzetet igazán nemzetté tegye. Tüzes, erős magyarság, lángoló hazaszeretet biztosítja csak nemzetünk fönnmaradását és fölvirágzását. A világnak minden népe, nemzete a magáét becsüli meg elsősorban. Nekünk, magyaroknak is a magyarság értékes tulajdonságait kell kifejlesztenünk, ezzel teszünk szolgálatot hazánknak s ezzel leszünk méltók a nagy márciusi ifjakhoz.

Ez az erős nemzeti szellem irányít a tanítás anyagának kiválasztásánál is. Amit tanítunk, az a magyar nemzeti műveltség kincseiből való legyen. Tanításunk főtárgya a magyar nyelv. Olvasmányul a magyar irodalom termékei szolgálnak, a magyar írók és a részletesen ismertett magyar történelem irányítják a tanuló gondolkodását és felfogását. A magyar történelem nagy alakjai szolgáljanak például, a nemzeti fejlődés menetének ismerete pedig tanulságul szolgál arra, hogy a mi nemzeti kultúránkat, a magunk körében — mint a magyar haza egyik polgára —

folytassuk és műveljük. Ezt a szellemet szolgálja a földrajz is, ahol különös szeretettel foglalkozunk mindazzal, ami magyar. Ne muljon el ilyen földrajzóra anélkül, hogy érzelmi mozzanatokkal ne mélyítsük el tanításunkat. (Költemények, dalok, vagy akár egy szép leírás stb. elmondása.) Ébresszünk a magyar tanulóban tiszteletet, ragaszkodást lelkesedést minden iránt, ami magyar és a magyar kultúra terméke.

Az iskolai ünnepélyek már csak fokozzák, megerősítik ezeket az élő érzéseket s alkalmat adnak arra a tanulónak, hogy ilyen érzéseit, érzelmeit kifejezésre is juttathassa.

Egynek, egyetlen egynek kell lennie ma minden magyarnak, mert csak úgy teljesíthetjük azt a nagy és nehéz feladatot, amit elénk állított a történelem. De reánk nézve többet is jelent a nemzeti egység: életkérdést. „Trianon óta — mondja Szekfü Gyula — a Nemzeti Egység az, melynek szükségességéről talán legtöbbet és legőszintebben szokás beszélni. Szomszédságunkban mindenütt egységes nemzeti akaratok emelkednek fel előttünk fenyegetőleg, lehetetlenség tehát továbbra is egység nélkül maradnunk...”

Mi teremti meg az egységet?

Elsősorban a nemzeti érzés, a haza szeretete. A nemzeti érzés szellemi hatalom. Vagy gondoljunk csak a nagy márciusi ifjak csodálatos teljesítményére, a diadalmas tavaszi hadjáratra, amikor egy alig kiképzett s rosszul felszerelt kicsiny magyar sereg kikergetett az országból egy olyan kitűnő sereget, amely akkor Európa egyik legjobban kiképzett és felszerelt hadereje volt! A nemzeti eszme nem az egyes ember szívében keletkezik, hanem az összességnek a felbuzdulása, kollektív erő, aminek nincs is tényleges léte, de hatás-valóság.

A másik fontos tényezője a nemzeti egységnek a nemzeti eszme, a nemzet tagjainak öntudatra való ébredése. Tudata a közösséghez való tartozásnak, a nemzeti értékeknek, a nemzet önfenntartási vágya, az a vágy, hogy a nemzet méltó helyet foglaljon el a népek együttesében, s hogy utódaiban tovább éljen örökkön-örökké!

Melyek azok az egységesítő, az egész nemzetet átölelő, egygyé forrasztó gondolatok? Az első az, hogy a magyar nemzet önálló és független akar lenni. A másik gondolat az, amelyben mindannyian egyesülhetünk: igazságot Magyarországnak! A harmadik pedig nemzeti értékeink, nemzeti kulturánknak megbecsülése, fenntartása és továbbfejlesztése.

Egy népnek csak addig van helye a nap alatt, ameddig érték, és tud értéktermelő lenni. Minden nép csak addig tud továbbélni, amíg nemzet és megvannak a maga értékes sajátságai. Hogy is mondta csak Széchenyi?

„A magyar népnek nincs csekélyebb hivatása, mint képviselni — Európában heterogén sarjadék — ázsiai bölcsőjében rejtőző, eddig soha ki nem fejtett, sehol érettségre nem virult sajátságait. Sajátságait egy törzsök fának, mely bizonyosan annyi jót

és nemeset rejt magában, mint az emberi nemnek bármely leikes családja.“ (Kelet népe 15. l.)

Mi az, amiben a nemzet értékes sajátosságai legszebben s legjellemzőbben megvannak? Kulturája. Nemzeti kulturája, amely legjobban összekapcsolja a lelkeket. Ki e kulturában él, az magyar, azt többé eltéphetetlen szálak fűzik nemzetéhez, bárhol éljen is, Nubia homokján, vagy Grönland jégmezőin. Ma már nem a közös származás a nemzeteket összetartó kötelék, hanem a kultura közössége, a közös nyelv, a közös szokások, a történelem és a közös sors. Ezek tartják össze hazánk fiait. De ezeket a tudat alatt működő erőket tudatosan is táplálnunk kell. A nemzeti öntudat, a szolidaritás gondolata, az összetartozás tudatos ápolása hatalmassá és erőssé teszi a nemzetet. Méltán mondja Arany János:

„Élni fog a nemzet, amely összetart.“

Ez az erő éltette egy évezreden át, amikor a sorscsapások súlya alatt magához térve, rátalált egymásra minden magyar s egygyé tudott lenni a haza forró szeretetében. Ez az érzés mentheti meg egyedül mai helyzetéből is, ha egyesek tudunk lenni nagy nyomorúságunkban, ha meglátjuk még a példát és követni tudjuk, amit az a nagy negyvennyolcas nemzedék mutatott nekünk, akkor beteljesedik a Szózat költőjének jóslata:

„Mert még neked virulni kell óh hon,
Tul és innen sok késő századon!“

(V).

Tavaszi hódolat

Ha kirohanok a tavaszba
Uram és elragad a mámor,
Nyíló virágok tengerében
A pirosblúzos tulipánról
Felém tekint jóságos arcod.
Te édes illat vagy a rózsán,
Égő sugár a harmateseppen,
A tisztaság a liliomban,
Te vagy a szépségben a mester.
Madár dalán Te vagy a ritmus,
Te vagy a himpor lepkeszárnyon,
A százszorszépek, szűz szírmáról
Te mosolyogsz le, Uram, százszor.
Te vagy a méz a kelyhek mélyén:
Méheknek édes tápláléka,
A holdas esték illatában
Neked kuruttyol ezer béka,